

Lời giải bài tập chương 6

(Trường vô hướng)

Câu 1:

Ta có : $\vec{l} = (1; -2; 2)$

$$\Rightarrow \cos \alpha = \frac{l_x}{|\vec{l}|} = \frac{1}{3}; \quad \cos \beta = \frac{l_y}{|\vec{l}|} = \frac{-2}{3}; \quad \cos \gamma = \frac{l_z}{|\vec{l}|} = \frac{2}{3}$$

$$\begin{aligned} \Rightarrow \frac{\partial u}{\partial \vec{l}} &= \frac{\partial u}{\partial x} \cos \alpha + \frac{\partial u}{\partial y} \cos \beta + \frac{\partial u}{\partial z} \cos \gamma \\ &= \frac{2x}{3} - \frac{4y}{3} + \frac{4z}{3} \end{aligned}$$

$$\Rightarrow \frac{\partial u}{\partial \vec{l}}(1; 0; -1) = \frac{-2}{3}$$

Câu 2:

Ta có : $\vec{l} = (2; 1)$

$$\Rightarrow \cos \alpha = \frac{l_x}{|\vec{l}|} = \frac{2}{\sqrt{5}}; \quad \cos \beta = \frac{l_y}{|\vec{l}|} = \frac{1}{\sqrt{5}}$$

Đặt $F(x; y; z) = z^3 + 2xy - y$. Khi đó:

$$\frac{\partial z}{\partial x} = -\frac{F_x}{F_z} = \frac{-2y}{3z^2}; \quad \frac{\partial z}{\partial y} = -\frac{F_y}{F_z} = \frac{1-2x}{3z^2}$$

$$\Rightarrow \frac{\partial z}{\partial \vec{l}} = \frac{\partial z}{\partial x} \cos \alpha + \frac{\partial z}{\partial y} \cos \beta = \frac{-4y}{3\sqrt{5}z^2} + \frac{1-2x}{3\sqrt{5}z^2}$$

$$\Rightarrow \frac{\partial z}{\partial \vec{l}}(-1; -1) = \frac{-4(-1)}{3\sqrt{5} \cdot 1^2} + \frac{1-2(-1)}{3\sqrt{5} \cdot 1^2} = \frac{7\sqrt{5}}{15}$$

Câu 3:

Ta có:

$$\vec{\text{grad}} u = \frac{\partial u}{\partial x} \vec{i} + \frac{\partial u}{\partial y} \vec{j} + \frac{\partial u}{\partial z} \vec{k} = \frac{x^3 \vec{i} + y^3 \vec{j} + z^3 \vec{k}}{(x^4 + y^4 + z^4)^{\frac{3}{4}}}$$

$$\Rightarrow \vec{\text{grad}} u(1; 1; 1) = \frac{\vec{i} + \vec{j} + \vec{k}}{3^{\frac{3}{4}}} = (3^{\frac{-3}{4}}; 3^{\frac{-3}{4}}; 3^{\frac{-3}{4}})$$

(Trường vector)

Câu 1:

Thông lượng của $\vec{F} = x^4 \vec{i} + y^4 \vec{j} + z^4 \vec{k}$ là:

$$\phi = \iint_S x^4 dydz + y^4 dzdx + z^4 dxdy$$

Trong đó S là mặt cầu $x^2 + y^2 + z^2 = 4$, mặt S kín, hướng ra ngoài

Áp dụng công thức Ostrogradsky ta có:

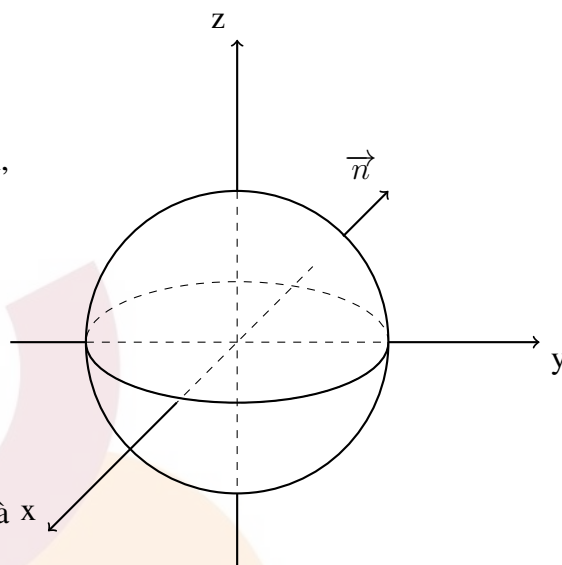
$$\phi = \iiint_V 4(x^3 + y^3 + z^3) dxdydz$$

Trong đó miền V là $x^2 + y^2 + z^2 \leq 4$

Ta thấy x^3, y^3, z^3 là hàm lẻ đối với biến x, y, z mà miền V là miền đối xứng.

$$\Rightarrow \phi = 0$$

Vậy $\phi = 0$



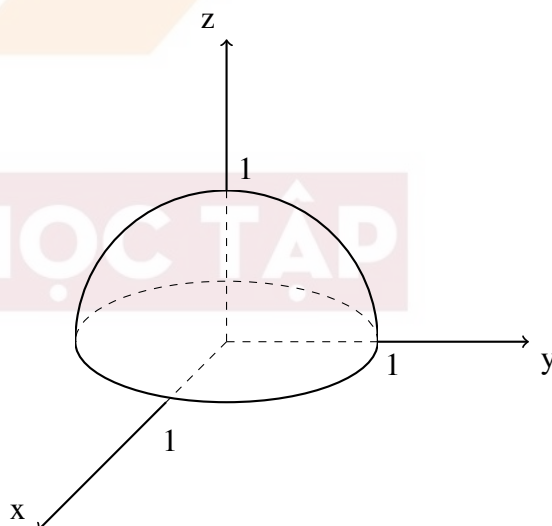
Câu 2:

Thông lượng của trường \vec{F} là:

$$\phi = \iint_S xz^2 dydz + x^2 y dzdx + y^2(z+1) dxdy$$

Dựng mặt S' $\begin{cases} Oxy, & \text{hướng xuống dưới} \\ x^2 + y^2 \leq 1 \end{cases}$

$$\text{Ta có: } \phi = \iint_{S+S'} - \iint_{S'} = I_1 - I_2$$



Tính I_1

Áp dụng công thức Ostrogradski:

$$I_1 = \iiint_V (x^2 + y^2 + z^2) dxdydz \quad \text{trong đó } V \begin{cases} x^2 + y^2 + z^2 \leq 1 \\ z \geq 0 \end{cases}$$

$$\text{Đặt } \begin{cases} x = r \cos \varphi \sin \theta \\ y = r \sin \varphi \sin \theta \\ z = r \cos \theta \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} 0 \leq \varphi \leq 2\pi \\ 0 \leq \theta \leq \frac{\pi}{2} \\ 0 \leq r \leq 1 \end{cases}, |J| = r^2 \sin \theta$$

$$\text{Do đó } I_1 = \int_0^{2\pi} d\varphi \int_0^{\frac{\pi}{2}} d\theta \int_0^1 r^4 \sin \theta dr = \frac{2\pi}{5}$$

Tính I_2

$$\text{Mặt } S' \begin{cases} z = 0 \\ x^2 + y^2 \leq 1 \end{cases} \Rightarrow I_2 = \iint_{S'} y^2 dx dy$$

$$\text{Đặt } \begin{cases} x = r \cos \varphi \\ y = r \sin \varphi \end{cases}, \begin{cases} 0 \leq \varphi \leq 2\pi \\ 0 \leq r \leq 1 \end{cases}, |J| = r$$

$$I_2 = \int_0^{2\pi} d\varphi \int_0^1 r^3 \sin^2 \varphi dr = \frac{\pi}{4}$$

$$\text{Vậy } \phi = I_1 - I_2 = \frac{3\pi}{20}$$

Câu 3:

Điểm không xoáy của trường vector \vec{F} là điểm M thỏa mãn

$$\text{rot } \vec{F}(M) = 0$$

Ta có:

$$\begin{aligned} \text{rot } \vec{F} &= \begin{vmatrix} \vec{i} & \vec{j} & \vec{k} \\ \frac{\partial}{\partial x} & \frac{\partial}{\partial y} & \frac{\partial}{\partial z} \\ P & Q & R \end{vmatrix} \\ &= \left(\frac{\partial R}{\partial y} - \frac{\partial Q}{\partial z} \right) \vec{i} + \left(\frac{\partial P}{\partial z} - \frac{\partial R}{\partial x} \right) \vec{j} + \left(\frac{\partial Q}{\partial x} - \frac{\partial P}{\partial y} \right) \vec{k} \\ &= (z^2 + 2xy - xy) \vec{i} + (y^2 - y^2) \vec{j} + (yz - x^2 - 2yz) \vec{k} \\ &= (z^2 + xy) \vec{i} - (x^2 + yz) \vec{k} = \vec{0} \end{aligned}$$

$$\Leftrightarrow \begin{cases} z^2 + xy = 0 \\ x^2 + yz = 0 \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} z^3 + xyz = 0 \\ x^3 + xyz = 0 \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} x = z \\ z^2 + zy = 0 \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} x = z \\ z = 0 \\ z = -y \end{cases}$$

Vậy những điểm không xoáy sẽ có dạng $(0; k; 0)$ hoặc $(k; -k; k)$ với $k \in \mathbb{R}$

Câu 4:

(a)

NOTE: $\vec{r} = x\vec{i} + y\vec{j} + z\vec{k}$

$$\begin{aligned}\vec{F} &= \frac{-m}{r^3} \vec{r} = -m \left(\frac{x}{(x^2 + y^2 + z^2)^{\frac{3}{2}}} \vec{i} + \frac{y}{(x^2 + y^2 + z^2)^{\frac{3}{2}}} \vec{j} + \frac{z}{(x^2 + y^2 + z^2)^{\frac{3}{2}}} \vec{k} \right) \\ &= \vec{\text{grad}} \left(-\frac{m}{\sqrt{x^2 + y^2 + z^2}} \right) = \vec{\text{grad}} \left(-\frac{m}{r} \right)\end{aligned}$$

Do đó \vec{F} là trường thế với hàm thế vị $u = -\frac{m}{r}$

(b)

Ta có : $\vec{\text{grad}} u = \frac{\partial u}{\partial x} \vec{i} + \frac{\partial u}{\partial y} \vec{j} + \frac{\partial u}{\partial z} \vec{k}$

Khi đó:

$$\begin{aligned}\vec{\text{rot}}(\vec{\text{grad}} u) &= \begin{vmatrix} \vec{i} & \vec{j} & \vec{k} \\ \frac{\partial}{\partial x} & \frac{\partial}{\partial y} & \frac{\partial}{\partial z} \\ \frac{\partial u}{\partial x} & \frac{\partial u}{\partial y} & \frac{\partial u}{\partial z} \end{vmatrix} \\ &= \left(\frac{\partial^2 u}{\partial y \partial z} - \frac{\partial^2 u}{\partial z \partial y} \right) \vec{i} + \left(\frac{\partial^2 u}{\partial x \partial z} - \frac{\partial^2 u}{\partial z \partial x} \right) \vec{j} + \left(\frac{\partial^2 u}{\partial x \partial y} - \frac{\partial^2 u}{\partial y \partial x} \right) \vec{k}\end{aligned}$$

Do u có đạo hàm riêng cấp 2 liên tục nên

$$\frac{\partial^2 u}{\partial y \partial z} = \frac{\partial^2 u}{\partial z \partial y}; \quad \frac{\partial^2 u}{\partial x \partial z} = \frac{\partial^2 u}{\partial z \partial x}; \quad \frac{\partial^2 u}{\partial x \partial y} = \frac{\partial^2 u}{\partial y \partial x}$$

Do đó $\vec{\text{rot}}(\vec{\text{grad}} u) = 0$ hay $\vec{\text{grad}} u$ là trường thế.

Câu 5:

$$\vec{F} = y\vec{i} + 2z\vec{j} + 3x\vec{k} \quad \text{và} \quad C : \begin{cases} x^2 + y^2 + z^2 = 9 \\ x + 2y + z = 0 \end{cases}$$

Hoàn lưu của \vec{F} dọc theo C là:

$$I = \int_C ydx + 2zdy + 3xdz \implies \begin{cases} P = y \\ Q = 2z \\ R = 3x \end{cases}$$

Áp dụng công thức Stoke:

$$I = \iint_S (-1)dx dy + (-3)dz dx + (-2)dy dz$$

S là hình tròn tâm O bán kính 3 nằm trên mặt phẳng $x + 2y + z = 0$ bao bởi C , chiều dương hướng theo tia Oz .

Vecto pháp tuyến hướng theo chiều dương của mặt S là: $\vec{n} = (\cos \alpha; \cos \beta; \cos \gamma) = (\frac{1}{\sqrt{6}}; \frac{2}{\sqrt{6}}; \frac{1}{\sqrt{6}})$.

Sử dụng mối liên hệ giữa tích phân mặt loại 1 và loại 2:

$$\begin{aligned} I &= \iint_S (-1) \cos \gamma + (-3) \cos \beta + (-2) \cos \alpha dS \\ &= \iint_S \frac{-9}{\sqrt{6}} dS \\ &= \frac{-27\sqrt{6}}{2} \pi \end{aligned}$$

$$\text{Vậy } I = \frac{-27\sqrt{6}}{2} \pi$$

Câu 6:

(a)

$$\begin{aligned}\vec{\text{grad}} u &= \frac{\partial u}{\partial x} \vec{i} + \frac{\partial u}{\partial y} \vec{j} + \frac{\partial u}{\partial z} \vec{k} \\ \Rightarrow \text{div}(\vec{\text{grad}} u) &= \text{div}\left(\frac{\partial u}{\partial x} \vec{i} + \frac{\partial u}{\partial y} \vec{j} + \frac{\partial u}{\partial z} \vec{k}\right) \\ &= \frac{\partial^2 u}{\partial x^2} + \frac{\partial^2 u}{\partial y^2} + \frac{\partial^2 u}{\partial z^2} = \Delta u\end{aligned}$$

(b)

$$\begin{aligned}u \vec{F} &= u F_x \vec{i} + u F_y \vec{j} + u F_z \vec{k} \\ \vec{\text{rot}}(u \vec{F}) &= \begin{vmatrix} \vec{i} & \vec{j} & \vec{k} \\ \frac{\partial}{\partial x} & \frac{\partial}{\partial y} & \frac{\partial}{\partial z} \\ u F_x & u F_y & u F_z \end{vmatrix} \\ &= \left(\frac{\partial(u F_z)}{\partial y} - \frac{\partial(u F_y)}{\partial z}\right) \vec{i} + \left(\frac{\partial(u F_x)}{\partial z} - \frac{\partial(u F_z)}{\partial x}\right) \vec{j} + \left(\frac{\partial(u F_y)}{\partial x} - \frac{\partial(u F_x)}{\partial y}\right) \vec{k} \\ &= \left(F_z \frac{\partial u}{\partial y} + u \frac{\partial F_z}{\partial y} - F_y \frac{\partial u}{\partial z} - u \frac{\partial F_y}{\partial z}\right) \vec{i} + \left(F_x \frac{\partial u}{\partial z} + u \frac{\partial F_x}{\partial z} - F_z \frac{\partial u}{\partial x} - u \frac{\partial F_z}{\partial x}\right) \vec{j} \\ &\quad + \left(F_y \frac{\partial u}{\partial x} + u \frac{\partial F_y}{\partial x} - F_x \frac{\partial u}{\partial y} - u \frac{\partial F_x}{\partial y}\right) \vec{k} \\ &= u \left(\left(\frac{\partial F_z}{\partial y} - \frac{\partial F_y}{\partial z}\right) \vec{i} + \left(\frac{\partial F_x}{\partial z} - \frac{\partial F_z}{\partial x}\right) \vec{j} + \left(\frac{\partial F_y}{\partial x} - \frac{\partial F_x}{\partial y}\right) \vec{k}\right) \\ &\quad + \left(\left(F_z \frac{\partial u}{\partial y} - F_y \frac{\partial u}{\partial z}\right) \vec{i} + \left(F_x \frac{\partial u}{\partial z} - F_z \frac{\partial u}{\partial x}\right) \vec{j} + \left(F_y \frac{\partial u}{\partial x} - F_x \frac{\partial u}{\partial y}\right) \vec{k}\right) \\ &= u \begin{vmatrix} \vec{i} & \vec{j} & \vec{k} \\ \frac{\partial}{\partial x} & \frac{\partial}{\partial y} & \frac{\partial}{\partial z} \\ F_x & F_y & F_z \end{vmatrix} + (F_x; F_y; F_z) \wedge \left(\frac{\partial u}{\partial x}; \frac{\partial u}{\partial y}; \frac{\partial u}{\partial z}\right) = u \cdot \vec{\text{rot}} \vec{F} + \vec{\text{grad}} u \wedge \vec{F}\end{aligned}$$